

TA'MINOT ZANJIRLARIDA SHARTNOMA MUNOSABATLARINI QURISH MODELLARI VA KOOPERATIV BIZNES STRATEGIYASI

Sarimsaqov Akbarjon Muminovich,

asarimsaqov123@gmail.com

Andijon Mashinasozlik instituti

"Transport loistikasi" kafedrası

+998905463467

Xamidov Sarvar

Andijon Mashinasozlik instituti

TL mutaxasisligi 1-kurs magistranti

+998936907196

Annotatsiya: *Ta'minot zanjirlarida shartnoma munosabatlarini qurish modellari va kooperativ biznes strategiyasini ishlab chiqish, korxonalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimini qurishning asosiy bosqichlari*

Tayanch so'zlar: *model, subpudratchi, "har bir holat bo'yicha", hamkorlik integratsiya*

Katta korxonalar nuqtai nazaridan firmalararo hamkorlik aloqalarini qurishda amerikalik va yaponiyalik ikkita mavjud. Amerika modeli ko'p sonli mijozlar va pudratchilarning o'zaro ta'siriga asoslangan. Pudratchilarni tanlashning asosiy mezonlari - taklif qilingan narx. Bunday tizim rivojlangan kichik biznes, pudratchilarning innovatsion faoliyati, subpudratchilar uchun lizing munosabatlarining mavjudligi va boshqalar bilan chambarchas bog'liq holda mavjud. Amerika modeli uchun buyurtmachi va pudratchi o'rtasidagi munosabatlar aniq bir buyurtma doirasida qurilgan va uzoq muddatga mo'ljallanmagan. Ijrochilarning keng taklifi mijozga buyurtmani bajarish uchun eng yaxshi variantni tanlash imkonini beradi [1-3].

Odatda yirik avtomobil ishlab chiqaruvchi korxonada 2-2,5 ming subpudratchi bo'ladi. Amerika avtomobil sanoatining Chrysler, Ford va General Motors kabi gigantlari butlovchi qismlarning 1/3 qismidan bir oz ko'proq qismini o'zlari ishlab chiqaradilar.

Qolgan komponentlar shartnoma shartlari asosida yetkazib beriladi. Kichik va o'rta biznes sohasida sanoat kooperatsiyasining Amerika modelining rivojlanishiga nafaqat liberal iqtisodiy siyosat, balki davlat buyurtmalari tizimi, xususan, mudofaa sohasi ham yordam berdi [4-6].

Yapon modeli subpudratchi korxonalarining mavjud ishlab chiqarish quvvatlari va texnologiya darajasiga qarab reytingi bilan tavsiflanadi. Yaponiyada ko'p darajali ta'minot zanjiri boshqaruvi tizimi ishlab chiqilgan: pudratchi buyurtmani bir nechta subpudratchilarga beradi, ular o'z navbatida quyi darajadagi subpudratchilar bilan hamkorlik qiladilar.

Yaponiyaning yirik avtomobil ishlab chiqaruvchisi o'rtacha 300-400 ta subpudratchiga ega. Birinchi darajadagi subpudratchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri uzoq muddatli munosabatlar o'rnatiladi [7,8].

Yaponiya avtomobilsozlik sanoatining Nissan va Toyota kabi gigantlari mustaqil ravishda ishlatiladigan komponentlarning 1/4 dan bir oz ko'prog'ini ishlab chiqaradilar, qolganlarini subpudrat buyurtmalari bo'yicha oladilar. Subpudratchilarni tanlash mezonlari, birinchi navbatda, narxlar emas, balki sifat, mahsulotlarning texnik muvofiqligi, hamkorlarning ishonchliligi [9-11].

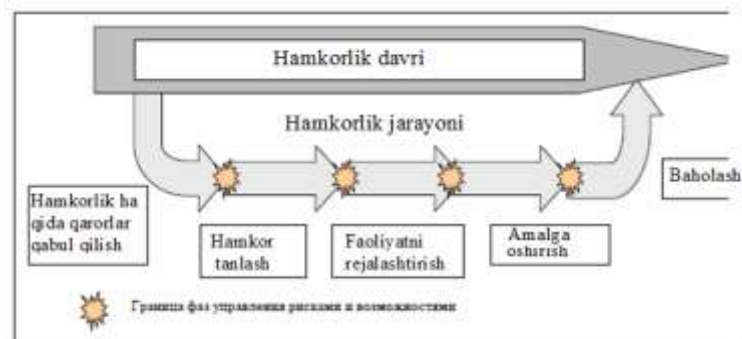
Odatda shartnoma mahsulotning ma'lum bir modelini chiqarish muddatiga tuziladi va agar sherik mijozni qoniqtirsa, kelajakda uzaytiriladi. Narxga kelsak, yapon pudratchilari subpudratchilar o'rtasida raqobat kurashini tashkil qilish orqali uni yo'q qilish g'oyasidan voz kechishdi [12-14].

Sanoat kooperatsiyasining yapon modelining o'ziga xos xususiyati yirik buyurtmachilar va kichikroq pudratchilarning yaqin sanoat va texnik integratsiyalashuvidir. Hamkorlikning yapon modeli tarmoq va tarmoqlararo klasterlarni shakllantirish imkonini beradi, bu uning Amerika modelidan shubhasiz ustunligi hisoblanadi.

Yaponiya avtomobil konsernlari ko'p sonli yetkazib beruvchilar bilan uzoq muddatli yaqin munosabatlarni afzal ko'radi va faqat oz sonli etkazib beruvchilarga "har bir holat bo'yicha" murojaat qilinadi. AQShda esa buning aksi.

Sanoat kooperatsiyasining taqdim etilgan ikkita modelini tahlil qilib, ekspertlar Yaponiyaning avtomobilsozlik sanoati AQShdagi avtomobilsozlik bilan solishtirganda ishlab chiqarilgan har bir avtomobil uchun 300-600 dollarga ko'proq daromad olgan degan xulosaga kelishdi (bu ko'rsatkichlar ham tasdiqlangan. yapon kompaniyalarining xorijdagi filiallari uchun) [15-17].

Hamkorlik/muvofiqlashtirish va hamkorlarni tanlash bo'yicha qarorlar qabul qilish bosqichlari bilan bog'liq holda, tashkiliy risklar masalalari eng katta ahamiyatga ega. Korxonalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimini qurishning asosiy bosqichlari shaklda ko'rsatilgan. 1.-rasm

1-rasm - Korxonalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimini qurishning asosiy bosqichlari

Ishni rejalashtirish va amalga oshirish bosqichlarida operatsion risklarni hisobga olish alohida ahamiyatga ega. Biznesni ko'rish strategiyasini yaratishda korxonalar

muqarrar ravishda nafaqat yangi imkoniyatlarga, balki yangi potentsial xavflarga ham duch kelishadi. Shu munosabat bilan, korxonalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning kooperativ tizimini tashkil etish muammosini ko'rib chiqishda imkoniyatlar va tavakkalchilik masalalari alohida ahamiyatga ega. Hamkorlik tizimidagi imkoniyat va xavf muammosining o'ziga xos xususiyati ta'minot zanjiridagi noaniqlikning yuqori darajasi bilan bog'liq. O'zaro ta'sirning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rib chiqing O'zaro ta'sirning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rib chiqing (11.1-jadvalga qarang) [18-21].

1-jadval - Korxonalarining o'zaro hamkorligining umumiy afzalliklari va kamchiliklari

	Afzalliklar	Kamchiliklar
Xavf	Ta'minot zanjiri ishtirokchilari o'rtasida xavflarni taqsimlash	Hamkorlikdan bir tomonlama foydalanish xavfi Hamkorlarga qaramlik "nou-xau"ni yo'qotish xavfi Raqobatchilar uchun marketing strategiyasining shaffofligi
Xarajatlar	Masshtabni tejash va tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish natijasida xarajatlarni kamaytirish	AT xarajatlari Qaror qabul qilish uchun uzoq vaqt Reintegratsiya xarajatlari
Natija	Bozorni jadal rivojlantirish Standartlarni ishlab chiqish va tizimda yetakchi o'rinni egallash	Kollegial kelishuv zarurligi Raqobat ustunligidan bir tomonlama foydalanish imkoniyatining yo'qligi
Resurslar	Moliyaviy salohiyatni mustahkamlash, mulk bilan jihozlashni yaxshilash, xodimlarning malaka darajasini oshirish, texnik nou-xauni to'ldirish.	Kooperativ loyiha uchun "tegishli" resurslar

Hamkorlikning asosiy imkoniyatlari (afzalliklari) yangi bozorlarni tezda rivojlantirish, xarajatlarni kamaytirish, texnologiya va nou-xauni uzatish, qo'shimcha investitsiya imkoniyatlari va ta'minot zanjiridagi hamkorlar o'rtasida risklarni taqsimlash imkoniyatini o'z ichiga oladi. Hamkorlikning asosiy risklari (kamchiliklari) biznes sheriklariga qaramlikning kuchayishi, nou-xau va raqobatbardosh pozitsiyalarni yo'qotish xavfini o'z ichiga oladi. Yuqorida sanab o'tilgan xususiyatlarning ta'siri hamkorlikning tashkiliy shakliga bog'liq. Hamkorlik tizimida tashkiliy xatarlarning paydo bo'lishining sababi ta'minot zanjiri ishtirokchilarining korporativ boshqaruvining turli tamoyillari, biznes yuritishning turli maqsad va vazifalari, kompaniyalarning turli moliyaviy tsikllari va boshqalar bilan bog'liq.

Xulosa

Shunday qilib, hamkorlik nafaqat ta'minot zanjiri ishtirokchilari o'rtasida risklarni taqsimlashga yordam beradi va noaniqlikni kamaytiradi, balki korxonalarining o'zaro ta'siri bilan bog'liq yangi xavflarni keltirib chiqaradi. Ta'minot zanjirini boshqarish tizimini tashkil etishda xavf omillarini hisobga olishning umumiy qabul qilingan sxemasi 4 bosqichdan iborat: xavfni aniqlash, xavfni baholash, xavfni kamaytirish bo'yicha boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish, xavflarni monitoring qilish tizimini ishlab chiqish [22-24].

Xavf omillarini hisobga olishning ko'rib chiqilayotgan masalalari hamkorlik tizimining tashkiliy jihatlari bilan bog'liq. Yana bir guruh ta'minot zanjirining sintezi va faoliyati bosqichlari bilan bog'liq jarayon risklari. Ushbu guruhning xavf omillari ta'minot zanjirini rejalashtirish va undagi ishlarni bajarish bosqichida hisobga olinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Саримсаков А.М., Хакимов М. ПРОЕКТИРОВАНИЕ СИСТЕМ ПОЖАРОТУШЕНИЯ, СКОРОСТНОГО ДВИЖЕНИЯ АВТОМОБИЛЕЙ СКОРОЙ ПОМОЩИ НА ПЕРЕКРЕСТКАХ // *Universum: технические науки : электрон. научн. журн.* 2022. 4(97). URL: <https://7universum.com/ru/tech/archive/item/13416> (дата обращения: 19.12.2022).

2. Ilham Zakirovich, Sarimsaqov Akbarjon Muminovich, Teshaboyev Ulugbek Mirzaahmadovich, Gaffarov Mahammatzokir Toshtemirovich. Tests of a reactor for supplying hydrogen and ozone to an internal combustion engine// *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)* ISSN: 1308-5581. DOI 10.9756/INTJECSE/V1413.693? Vol 14, Issue 03 2022, 5296-5300 p.

2. Насиров Илхам Закирович, Камолов Шерзодбек Сабирович. BOBUR SHOХ VA S.ZUNNONOVA KO'CHALARI KESISHMASIGA SVETOFORLARNI O'RNATISH//*JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS. Volume – 7_Issue-5_Iyun_ 2022, WSRjournal.com, 102-107 b.*

3. Насиров Ильхам Закирович, Солиев Бобуржон Абдираим Коулс. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ADAS ДЛЯ ПОМОЩИ ВОДИТЕЛЯМ. *Американский журнал междисциплинарных исследований и разработок*, 5, 94–105. Получено с <http://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/112>.

4. НАСИРОВ ИЛХАМ ЗАКИРОВИЧ. ПАРАЛЛЕЛЬНОЕ ВЕДЕНИЕ УЧЕБНОЙ И НАУЧНОЙ РАБОТ В ВУЗЕ// *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS: a collection scientific works of the International scientific conference (17 January, 2023) - Copenhagen:2023. Part 19- p. 175-177.*

5. Насиров Илхам Закирович. (2023). ИНСОН ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ДАРАЖАЛАРИ .*Journal of New Century Innovations, 21(4), 118–121.* Retrieved from <http://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/3069>

6. K.A. Tursunmetov., F.M. Sultonova. "Fizika fanini takomillashtirishda Osiyo allomalarining tutgan o'ri" Monografiya. AndMI-2022.

7. K.A.Tursunmetov., F.Sultonova «Tarozi toshlarining yaratilish tarixi». Fan va jamiyat jurnali 2022/3

8. F.Sultonova. Shisha va uning yaratilish tarixi. AndMI Halqaro konferentsiya 2022 yil oktyabr

9. Nasirov Ilham Zakirovich, Sarimsaqov Akbarjon Muminovich, Teshaboyev Ulugbek Mirzaahmadovich, Gaffarov Mahammatzokir Toshtemirovich. Tests of a reactor for supplying hydrogen and ozone to an internal combustion engine// International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) ISSN: 1308-5581. DOI 10.9756/INT-JECSE/V1413.693? Vol 14, Issue 03 2022, 5296-5300 p. https://scholar.google.ru/scholar?hl=ru&as_sdt=0,5&cluster=1417745796259182862 2.

10. SARIMSAQOV AKBARJON MUMINOVICH and NASIROV ILHAM ZAKIROVICH (2022). PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF MULTIMODAL TRANSPORTATION TECHNOLOGY// Saybold Report (TSRJ): Saybold Publications, Box 644, 428 E. Baltimore Ave. Том 17, № 08 (2022) | doi.org/10.5281/zenodo.6969371, p. 468-475. СМИ, Пенсильвания, 19063. editor@sayboldreport.org.

11. Nasirov Ilham Zakirovich, Sarimsakov Akbar Muminovich, Gaffarov Mukhammadzokir Toshtemirovich, Abbasov Saidolimkhon Jaloliddin ugli/ Results of Testing Hydrogen Biogas on a Vehicle// Jundishapur Journal of Microbiology Research Article Published online 2022 October Vol. 15, No.2 (2022), p. 880-887.

12. Саримсаков, А. М., & Гаффаров, М. (2020). ПУТИ РАЗВИТИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ЛОГИСТИКИ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ. *Бюллетень науки и практики*, 6(7), 311-314.

13. Саримсаков, А. М., & Гаффаров, М. (2020). Ways to Develop Small Business Legal Logistics. *Бюллетень науки и практики*, 6(7), 311-314.

14. Шодмонов, С. А. (2022). ДАТЧИКИ ТЕМПЕРАТУРЫ. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 4, 62-66.

15. Хомидов Анварбек Ахмаджон ўғли, & Шодмонов Сайидбек Абдувайитович. (2022). ДАТЧИКИ ТЕМПЕРАТУРЫ. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 4, 62-66. <http://www.ejird.journalspark.org/index.php/ejird/article/view/65>

16. Azizov M. Yarimo'tkazgichlar fizikasi. T. 1974 yil.

17. Akramov H va b. Yarimo'tkazgichlarda fotoelektrik hodisalar. T. 1994 yil.

18. S. Hakimov, B.Boltaboyev "O'quvchi va talabalarga matematika fanini o'qitishda didaktikaning asosiy prinsiplarini ahamiyati." Andijon davlat universiteti. Zamonaviy matematikaning nazariy asoslari va amaliy masalalari respublika ilmiy-amaliy anjumani. 2022 yil.

19. S.Hakimov "O'rganuvchilarda amaliy harakterdagi masalalar yechish ko'nikmalarini oshirish." Namangan qurilish muhandislik institute. 2022 yil.

20. SARIMSAQOV AKBARJON MUMINOVICH and NASIROV ILHAM ZAKIROVICH Prospects for the development of multimodal transportation technology // International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) ISSN: 1308-5581. DOI 10.9756/INTJECSE/V1413.693? Vol 14, Issue 03 2022, 5296-5300 p.

21. Насиров, И. З., Уринов, Д. Ў., & Рахмонов, Х. Н. (2021). Плазмали электролизерни синаш. In *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM: a collection scientific works of the International scientific conference (25th March, 2021)- Washington, USA:" CESS* (pp. 323-327).

22. O'rinov, D. O., & Maxmudov, O. E. (2022). IMPROVING TRAFFIC PREVENTION OF ROAD TRAFFIC ACCIDENTS. *Innovative Technologica: Methodical Research Journal*, 3(05), 11-18.

23. Насиров Илхам Закирович, Камолов Шерзодбек Сабирович. BOBUR SHO'X VA S.ZUNNONOVA KO'CHALARI KESISHMASIGA SVETOFORLARNI O'RNATISH // JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS. Volume -7_Issue-5_Iyun_2022, WSRjournal.com, 102-107 b.

24. Насиров Илхам Закирович, Таваккалова Саидахон Орифжон қизи, Тулкинхужаева Нилуфархон Расулжон қизи. АНДИЖОН ВИЛОЯТИДА ЙЎЛ ҲАРАКАТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ РАҚАМЛАШТИРИЛИШИ // Международный научно-образовательный электронный журнал «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В ХХІВЕКЕ». Выпуск No25 (том 7) (апрель, 2022). Дата выхода в свет: 30.04.2022. с. 1276-1279.